

RAZLIČITE SUODGOVORNOSTI U OSTVARIVANJU ODGOJA I OBRAZOVANJA DJECE PREDŠKOLSKE DOBI S POSEBNIM NAGLASKOM NA VJERSKOM ODGOJU

ALOJZIJE HOBLAJ

Kaptol 12, 41000 Zagreb

Stručni članak
Primljeno 8/94.
UDK 373.21:268
268.373.21

Sažetak

Članak, strukturiran u tri dijela, polazi od aktualne činjenice: društvena javnost Katoličku crkvu u Hrvatskoj sve češće poziva da se osnivanjem vlastitih ustanova uključuje u organizirani predškolski odgoj. Zato se u prvom dijelu članka u obliku poruke opisuje gledanje Katoličke crkve na odgoj predškolske dobi.

Budući da je religiozna dimenzija integralni dio katoličke odgojne koncepcije, u drugom dijelu prikazuju se rezultati ankete o predodžbi vjerskog odgoja u hrvatskoj javnosti. Radi se o utvrđivanju "polazišne situacije" kao pretpostavke za kvalitetno ostvarivanje predškolskog odgoja.

U trećem dijelu obrađuju se vrlo aktualna pitanja vjerskog odgoja predškolske dobi u Hrvatskoj: organizacija vjerskog odgoja na svim razinama, izobrazba odgojitelja/vjeroučitelja i pitanje pravnog položaja vjerskog odgoja u ranom djetinjstvu. Članak apelira na svijest o suodgovornosti Crkve u Hrvatskoj da svojim specifičnim doprinosom unaprijedi rad s predškolskom djecom.

UVOD

Oblikovanje odgojno-obrazovnog sustava u Republici Hrvatskoj, u čiju je strukturu kao prvi stupanj integriran i predškolski odgoj, čini ovu temu privlačnom i aktualnom. Valja najprije istaknuti da se predškolski odgoj više ne koncipira samo kao "socijalna zaštita djece". To drugim riječima znači da svako predškolsko dijete (3-6 g.) bez obzira na socijalni položaj ima potrebu i pravo na jedan od suvremenih oblika i programa odgoja i obrazovanja u izvanobiteljskim uvjetima. Činjenica je, međutim, da je svim programima predškolskog odgoja u Republici Hrvatskoj obuhvaćeno najviše tek 32% ukupne populacije djece predškolske dobi.¹ Hrvatska javnost mora se suočiti s činjeni-

com da više od dvije trećine predškolske djece i njihovih roditelja ne mogu zadovoljiti svoje potrebe i ostvariti svoja prava.

Po većini procjena, osnovni uzrok takvom stanju je ekonomske naravi. Zato se, među ostalim, u duhu demokratičnosti i pluralizma u koncipiranju predškolskog odgoja pozivaju i vjerske zajednice da se sa svoje strane uključe u ostvarivanje tog zadatka. One su već za vrijeme komunizma, premda ilegalno, otvaranjem vlastitih dječjih vrtića pružale "pomoć u nadopunja-

1. Usp. MINISTARSTVO KULTURE, PROSVJETE I ŠPORTA, *Prijedlog za donošenje zakona o organiziranom predškolskom odgoju s nacrtom zakona*, Zagreb, lipanj 1992 (rukopis).

vanju nedostataka potrebnih mjestu".² Valja napomenuti da se pod "vjerskim zajednicama" ovdje uglavnom misli na Katoličku crkvu.

Pred takvim "izazovom" Katolička crkva ne bi smjela ostati ravnodušna iz povijesnih i ustrojstvenih razloga. Povijesna je činjenica da vrtić kao izvanobiteljska ustanova proizlazi i iz života i rada Crkve. Isto je tako činjenica da se u kontekstu crkvene prakse suvremeni odgoj i obrazovanje profilira kao dio dijakonske zadaće.

Zato će se u prvom dijelu ovog članka opisati viđenje odgoja i obrazovanja predškolske djece u sklopu suvremenih težišta crkvene odgovornosti za odgoj i obrazovanje općenito.

Kako je u crkvenoj koncepciji vjerski odgoj jedna od osnovnih dimenzija cjelovitog odgoja, u drugom će se dijelu ovog članka analizirati polazišna situacija predškolskog odgoja u Hrvatskoj.

U trećem dijelu članka naznačit će se osnovni zadaci kao projekcija razvoja vjerskog odgoja.

1. ODGOJ I OBRAZOVANJE DJECE PREDŠKOLSKE DOBI PREMA VIDENJU SUVREMENE KATOLIČKE CRKVE

U cjelini odgovornosti i suodgovornosti Katoličke crkve za odgoj i obrazovanje, odgoj male djece (3-6 g.) zauzima vrlo važno mjesto, jer doživljaji i iskustva, a prije svega potrebe te dobi, na neki način presudno odlučuju o sudbini svakog čovjeka.

Gledanje Katoličke crkve na predškolski odgoj može se artikulirati u četiri preporuke s obrazloženjem za svaku od njih, što proizlazi iz njezina suvremenog razmišljanja i rada na općoj i povjesnoj razini.³

1.1. Svestrano podupirati državne dječje vrtiće

Prva preporuka

Državne ustanove valja podupirati, poticati, štoviše od njih zahtijevati da zakonskim mjerama zaštite roditeljsku njegu djeteta kojemu je ona potrebna u prvim godinama života kako ne bi bilo potrebno dijete po-

vjeravati njezi izvan obiteljske kuće te da se u slučaju potrebe na tom području osigura javna pomoć.

Obrazloženje

Suvremena Katolička crkva (putem različitih sinoda i dokumenata) ističe kao vrlo važnu činjenicu da jačanje obiteljskog odgojnog djelovanja mora imati prednost pred svakim drugim društvenim i obrazovno-političkim nastojanjem.

Već od prvih dana života djetetu je za razvoj nužno potrebna osoba s kojom će uspostavljati odnos (tzv. "osoba odnosa"). Ta se pak osoba mora nalaziti u djetetovoj blizini, za nj se brinuti i pomagati mu. Najbolje je da to bude majka ili otac. Time će se novorođenu djetetu osigurati potrebni uvjeti za zdrav razvoj njegovih osobnih sposobnosti kao što su povjerenje, ljubav, samostalnost, društvena odgovornost i inteligencija. Zato roditelji, društvo i država snose zajedničku odgovornost da djetetu osiguraju osobu s kojom će uspostavljati spomenute odnose. U slučaju da dijete nema majku kao prvu osobu odnosa, otac ili netko drugi od odraslih morat će zadovoljiti tu potrebu djeteta.

Za djecu čije obitelji ne ispunjavaju ili ne mogu dovoljno ispuniti svoju zadaću, trebalo bi pronalaziti ili stvarati primjerene sredine ili pak obiteljske životne sredine koje će biti nadomjestak obitelji, u kojima će malo dijete pronaći stalnu "osobu odnosa".

2. *Isto*, str. 2.

3. Radi se o temeljnim mislima koncilskih i pokoncilskih učiteljskih dokumenata te o stavovima mjesnih crkava (usp. DEUTSCHE BISCHOFSKONFERENZ, *Schwerpunkte kirchlicher Verantwortung im Bildungsbereich. Ein Beschluss der Gemeinsamen Synode der Bistümer in der Bundesrepublik Deutschland. Synodenbeschlüsse Nr. 9*, Bonn, 1975, str. 10-13). Može se pouzdano tvrditi da crkvena poruka korespondira sa stavovima koji su izraženi u dokumentima UNESCO-a, Europskog vijeća i Europskog parlamenta. Upoznavanje s tim porukama pretpostavka je za europske i svjetske integracije za koje je suodgovorna i Katolička crkva u Hrvatskoj.

1.2. Svakom djetetu omogućiti mjesto u dječjem vrtiću

Druga preporuka

Crkva pozdravlja i podupire nastojanje da se svoj djeci, polazeći od treće godine života, omogući smještaj odnosno polaznje neke od odgojnih ustanova za predškolsku djecu. Ona prije svega traži od sebe same, dakle od crkvenih nositelja predškolskih ustanova da osnivaju i uzdržavaju toliko odgojnih ustanova za predškolce, koliko će ih moći uzdržavati po uspostavljenim mjerilima suvremene pedagogije za predškolsku dob, imajući dakako u vidu: stručni personal, financijska sredstva i organizaciju.

Obrazloženje

Kada dijete (oko 4. godine života) postane sposobno za rad u skupini, njegov odgoj trebao bi se sadržajno nadopuniti polaznjem neke izvanobiteljske odgojne ustanove (dječji vrtić). U promišljanjima da se što svrsishodnije oblikuje rad u dječjem vrtiću mora se paziti na potrebe djece za takvim odgojnim ostvarivanjem koje će odgovarati njegovoj dobi i njegovom osobnom razvojnom stupnju. Dobra pretpostavka zato jest načelo mješovitih dobni skupina koje omogućava kako individualni rad tako i društvenu integraciju. Isto bi tako ostala pitanja glede uređenja života i rada u dječjem vrtiću (npr. radno vrijeme, organizacija rada te broj djece u skupini) morala biti podređena suvremenim pedagoškim saznanjima i potrebama djece.

Djeca od četvrte godine života do uključivanja u razrednu nastavu trebala bi imati priliku posjećivati dječji vrtić. Kako u naše vrijeme ne stoji na raspolaganju dovoljan broj primjerenih mjesta, u katoličkim vrtićima trebala bi imati prednost siromašnija djeca. To su, kako iskustvo potvrđuje, djeca iz socijalno siromašnih obitelji i djeca iz onih obitelji koje ne mogu dovoljno izvršiti svoju odgojnu zadaću.

Tom značajnom služenju djetetu u izvanobiteljskim ustanovama (dječji vrtić), koje ne zamjenjuje obiteljski odgoj nego ga

samo nadopunjuje, Crkva je u prošlim desetljećima pridavala veliko značenje. Tako bi to trebalo biti i u budućnosti jer su s jedne strane, kako sada stvari stoje, u mnogim društvima osigurana samo nužno potrebna mjesta, a s druge strane, time će se odgovoriti želji brojnih roditelja da svoje dijete povjere onoj odgojnoj ustanovi koja će nastaviti, nadopuniti i produbiti svjetonazorski i vjerski odgoj koji je započeo u obitelji. No, financijske mogućnosti Crkve su ipak ograničene. Ona može uzdržavati samo određeni broj ustanova ukoliko želi da one budu opremljene kako to iziskuje narav toga odgojno-obrazovnog rada. Tu se prije svega misli na stručno osposobljene djelatnike, financijske izdatke i primjerene prostore.

Odgojni ciljevi i sadržaj rada u katoličkim vrtićima zasnivaju se na iskazima katoličke vjere o čovjeku i društvu. Time crkveni nositelji dječjeg vrtića predstavljaju ponudu koja je u načelu otvorena i za djecu nekatolika; za sve obitelji koje pristaju uz kršćansku koncepciju odgoja i obrazovanja te dobi. Načelna otvorenost dječjih vrtića prema djeci i roditeljima nekatoličke provenijencije ne umanjuje potrebu da katolički nositelji dječjeg vrtića svoj rad crkveno profiliraju, jer tako katolički dječji vrtić može u uspješnoj suradnji roditeljske kuće i crkvene zajednice biti jedan od važnijih strukturalnih elemenata za stvaranje zajednice. Kvantitativna i kvalitativna izgradnja institucionalnog odgoja male djece može uspjeti samo onda ako odgovorni u državi i Crkvi posvećuju dužnu pažnju kako izobrazbi za vrijeme redovitog studija i za vrijeme permanentnog usavršavanja stručnih djelatnika tako i nastavnicima visokih škola. Nadalje potrebno je poraditi na uspostavljanju sustava stručnog savjetovanja.

Bilo bi potrebno da za određeni broj vrtića stoji na raspolaganju jedna samostalna stručna savjetodavna ustanova, a svaki stručni djelatnik u dječjem vrtiću trebao bi imati dugoročnu mogućnost da na određeno vrijeme radi pod nadgledništvom. Nadalje valja težiti za zajedničkim radom crkvenih savjetodavnih ustanova i crkvenih vrtića. U unapređivanje odgoja djece u predškolskoj

dobi treba se, osim toga, uključiti i Crkva sa svojim modelima koji se zasnivaju na znanstvenoj odgovornosti crkvenih odgojno-obrazovnih ustanova. Kako bi se u uspostavi novog sustava odgoja u predškolskoj dobi mogli uspješno ostvarivati stručni i etički ciljevi kršćanskog odgoja, preporuča se stručnim djelatnicima katoličke orijentacije da se organiziraju u jake stvaralačke stručne organizacije.⁴

1.3. Odgojiteljima omogućiti primjerenu izobrazbu na znanstvenim istraživanjima i sa vjerskom dimenzijom

Treća preporuka

Crkva zahtijeva da se na području visokoga školstva težište stavlja na istraživanje iz područja religiozne pedagogije ranog djetinjstva. Teoriji i praksi religioznog odgoja male djece u izobrazbi djelatnika za pedagogiju ranog djetinjstva na visokim stručnim školama treba posvećivati više pažnje. Stoga bi religiozna pedagogija trebala biti među nastavnim predmetima iz kojih se polažu ispiti.

Obrazloženje

Crkva dakle ukazuje na činjenicu da je predškolska dob jedna od odlučujućih životnih dobi za vjerski razvoj čovjeka. Svi zajedno (roditelji, odgojitelji i ostali stručni suradnici) pridonose tome da se obiteljskim radom i radom dječjeg vrtića djetetu prenosi vjera. Nesigurnost odraslih osoba u pitanjima vjere, koja se danas može na različite načine utvrditi, dovela je također do toga da oni koji su za djecu najviše odgojno odgovorni nemaju koncepciju odgoja s vjerskom dimenzijom.

To bi svakako trebalo zabrinjavati one koji u sebi nose kršćansku i katoličku orijentaciju. Međutim, ne smije se nikada zaboraviti da dijete svoju vjeru može naći i utvrditi samo ako je doživi kod osobe koja za nju predstavlja "osobu odnosa". Odlučujuća odgovornost za oblikovanje rada koji se zasniva na vrijednosnom usmjerenju u dječjem vrtiću stoga ovisi o odgojiteljima (i ostalim pedagoškim djelatnicima) koji bi

trebali biti spremni i sposobni svjesno i prepoznatljivo unositi svoj osnovni stav u odgojni proces djece. Utoliko je i problem odgoja male djece u vjeri također i pitanje religioznog obrazovanja odraslih. Istom na toj osnovi mogu se religioznopedagoški koncepti didaktički i metodički razvijati i provjeravati. U tome moraju mjerodavni instituti i visoko školstvo razvijati svoju znanstvenoistraživačku i nastavnu djelatnost.

1.4. Odgojna kultura - dio općeg obrazovanja

Četvrta preporuka

Crkva zahtijeva da nadležne prosvjetne vlasti unose odgojne aspekte u obrazovne planove srednjih škola i da struku iz odgojnih znanosti općenito učine pristupačnom u visokom školstvu.

Obrazloženje

Odgojno poučavanje u obitelji ojačat će se i time, da se mladi ljudi bolje i određenije pripreme za svoju odgojnu ulogu, jer se odgojno ostvarivanje bitno određuje osobnošću odgojitelja. Osnovna psihološka i pedagoška saznanja ne mogu se u tome izostaviti. Sami roditelji i odgojitelji trebali bi jače koristiti mnogostrukih ponuda za izobrazbu odraslih u pitanjima odgoja. Valja se boriti za čvršću suradnju dječjih vrtića i za izobrazbu odraslih.

2. POLAZIŠNA SITUACIJA BUDUĆIH VJEROUČITELJA U HRVATSKOJ

O tome kako se općenito hrvatska javnost odnosi prema pitanju vjerskog odgoja u izvanobiteljskim uvjetima za sada ne postoje znanstvena istraživanja. Međutim, o tom pitanju svakako treba voditi računa, jer je mišljenje, osjećanje i ponašanje u javnosti ona "polazišna situacija" koja u stanovitom smislu bitno uvjetuje cjelokupni proces ostvarivanja vjerskog odgoja te dobi.

4. Osnivanje Udruge katoličkih odgojitelja za predškolsku dob u Hrvatskoj pri Uniji viših redovničkih poglavara (1993) valja uzeti kao dobar znak za ostvarivanje te poruke.

Voditelj kolegija *Religiozni odgoj predškolske djece* u nastavnom planu Katehetskog instituta KBF-a Sveučilišta u Zagrebu već četiri akademske godine uzastopce koristi priliku da studentima polaznicima toga kolegija na početku školske godine, u trenutku kad oni još nisu uvjetovani nikakvim studijem, postavi nekoliko pitanja.⁵ Analizom njihovih odgovora došao je do stanovite orijentacijske slike onoga što se u javnosti misli o religioznom odgoju predškolske djece.

Neki važni podaci

Ispitivanje se vršilo na početku četiri školske godine (1990/91; 1991/92; 1992/93; 1993/94). Ukupno je ispitano 266 studenata: 194 žene i 72 muškarca. Kako se ovo ispitivanje vršilo, uz Odsjek za redoviti četverogodišnji studij, i na Odsjeku za dopunski dodiplomski (dvogodišnji) studij, to među ispitanicima ima i roditelja (56), odgojitelja za predškolski odgoj (26), učitelja osnovne (13) i srednje škole (10) te vjeroučitelja (15). Različitost iskustava ispitanih na neki način približno vjerno odražava našu hrvatsku javnost, tim više što studenti dolaze iz svih krajeva Hrvatske.

2.1. Predodžba budućih vjeroučitelja o vjerskom odgoju predškolske djece

U trenutku kada studijski još nije ušao u ovo pitanje, studentu kao budućem vjeroučitelju bilo je postavljeno pitanje: Kakve misli, osjećaje, iskustva budi u njemu rečenica: "Religiozni/vjerski odgoj djece predškolske dobi."?

U odgovorima na ovo pitanje čitav je spektar predodžaba i stavova obojenih različitim, racionalnim i emotivnim nabojima i raspoloženjima prema pitanju religioznog odgoja predškolske djece.

2.2. Pozitivan stav bez dubljeg obrazloženja

Iako bez nekoga dubljeg obrazloženja, u većine ispitanika prevladava pozitivan stav prema vjerskom odgoju predškolske djece. Tako jedan od njih smatra "da je početak religioznog odgoja jednako važan kao i od-

goj u bilo kojem drugom smislu, jer on bi trebao biti sasvim normalan kao što se dijete uči lijepo razgovarati ili što drugo primjereno njegovoj dobi". Jedan drugi student će ovome dodati da je to "temeljni odgoj te je toj djeci potrebno posvetiti puno više vremena".

Poneki student se pita da li će takav odgoj biti omogućen djeci u svim vrtićima.

2.3. Predškolsko dijete je i religiozno sposobno ljudsko biće

Isto tako, u mnogih ispitanika prevladava uvjerenje da je predškolsko dijete religiozno sposobno dijete, što jedan od njih opisuje na vrlo pojednostavljen način: "Dijete je otvoreno i spremno prihvatiti, kao što spužva upija vodu, svijet beskrajnoga. Taj svijet doživljam kao sastavni dio njegova bića." Drugi pak student doživio je dijete kao "velike oči koje širom otvorene pažljivo gledaju, uši koje pažljivo slušaju i svaku riječ upijaju".

Valja istaknuti da studenti religioznu sposobnost djeteta percipiraju integralno, tj. u cjelini svih drugih sposobnosti. Osim toga valja istaknuti da ti ispitanici imaju pozitivnu sliku o djetetu koja proizlazi iz stava da dijete valja promatrati kao kompetentno biće, a ne kao biće koje je prvenstveno ili isključivo ovisno o odraslima i koje treba štiti.⁶ Na takvu pozitivnu sliku svakako utječu i rezultati istraživanja na području razvojne psihologije u kojima se rano dje-

-
5. Bilo je postavljeno pet pitanja: 1) Kakve asocijacije u studentu budi rečenica: "Religiozni/vjerski odgoj djece predškolske dobi" (naziv kolegija); 2) Što znađe o predškolskom djetetu; 3) Ima li student bilo kakvo iskustvo u odgojno-obrazovnom radu s predškolskom djecom; 4) Što on očekuje od kolegija; 5) Mogućnost da postavi osobno pitanje. - Studenti su spremno pismeno odgovarali na postavljena pitanja. Rezultati analize potvrdili su radnu hipotezu da će se time utvrditi približna slika hrvatske javnosti o vjerskom odgoju predškolske dobi.
 6. Usp. DREIER, A., *Was tut der Wind, wenn er nicht weht? Begegnung mit der Kleinkindpädagogik in Reggio Emilia*, Fipp Verlag, Berlin, 1993, str. 69-94: u III. poglavlju prikazani su osnovni elementi pedagoške prakse s novom slikom djeteta. Radi se o iskustvu tzv. Reggio pedagogije koja je nagrađena svjetskom nagradom (1993).

tinjstvo otkriva kao samostalna razvojna faza sa svojim očekivanjima, potrebama i sposobnostima, među kojima se nalazi i religiozna. Pozitivni i negativni razvoj djece predškolske dobi, u koji je integrirana i religiozna dimenzija, uvjetuje pozitivni ili negativni razvoj u nadolazećim razvojnim fazama.

2.4. Vjerski odgoj - doprinos stvaranju pozitivne slike djeteta o sebi

Premda to izričito ističe manji broj ispitanika, ipak je značajno zapaziti da vjerski odgoj predškolske djece oni vrednuju kao "pomoć djetetu da stvara sliku o sebi i to uz uvjet da mu se dopusti sloboda stvaranja, bez nametanja tuđih iskustava..." Jedan drugi student u tome je još izričitiji. On smatra "da se religioznim odgojem (...) na početku života stvara pozitivna slika o sebi". Stvaranje pozitivne slike o sebi kod djeteta je čvrsto povezano sa zadovoljavanjem djetetovih potreba, a zadovoljiti cjelovito neke potrebe nije moguće bez religiozne dimenzije.⁷ U odgovorima ispitanika posebno dolaze do izražaja dvije potrebe - potreba djeteta za ljubavlju i nježnošću odnosno potreba da nekome pripada. Tako jedna studentica, koja je već po struci i iskustvu odgojiteljica u vrtiću, tvrdi: "Maloj djeci je potrebno u najranijoj dobi prenijeti iskustvo ljubavi, ali ljubavi koja izvire iz Ljubavi. Djeca su potrebna sigurnosti koju odrasli nalaze u Bogu i mogu je iskustvom posvjedočiti."

Interesantno je zapaziti da se kod većeg broja ispitanika, kako muških tako i ženskih osoba vjerski odgoj predškolskog djeteta dovodi u vezu sa zadovoljavanjem njegovih potreba za nježnošću u čemu prevladava majčinski aspekt.⁸ U tom će smislu jedan student naglasiti: "Djeci od 3-6 godina potrebna je pažnja i uvođenje u vjeru, možda čak više nego odraslama. Njima treba nježnosti, ljubavi, povjerenja."

2.5. Različita proturječja i neslaganja: dileme, sumnje, strah, iskrivljena slika o djetinjstvu i vjerskom odgoju

Uz veći dio pozitivnih predodžbi postoje, premda u vrlo malom postotku, i predodžbe

različite u negativnom smislu te kao takve protivrječne pozitivnim predodžbama. To su prije svega različite dileme. Naime, pitanje vjerskog odgoja male djece budi u nekim studentima osjećaj straha koji nastaje iz napetosti između pozitivnog vrednovanja vjere i metodičkog neznanja u komuniciranju vjere toj dobi. Simptomatično je u tom smislu iskustvo jednog oca i studenta. Udivljen pred ljepotom djetetovog doživljaja Boga, pita se "kako govoriti o Bogu a ne opteretiti tu glavicu moralizmom". Jedan drugi roditelj osjeća se "uzdrmanim" pred "teškim zadatkom" koji zahtjeva da se napusti vlastiti svijet i "spusti u svijet djeteta". Uz metodičko neznanje navode se i druge predrasude koje su uzrokovane lošim iskustvom zbog, kako se čini, krive slike o vjeri i samog djetinjstva, pa prema tome i krive religiozne pedagogije.

Osjećaj straha pred pitanjem vjerskog odgoja predškolske neke dovodi do stanovite sumnje u mogućnost vjerskog odgoja djece te dobi. Jer, kako navode, "možda bi to bilo opterećivanje djece nepotrebnim sadržajima (nešto slično učenju pisanja i čitanja djece predškolske dobi)... Ima li to smisla? Ako ima, kako to izvesti na što nenametljiviji način (što prirodnije) - da se zapravo ono što svatko u sebi nosi, ono božansko ne uništi".

Neki od ispitanika nalaze izlaz u slobodnoj želji samog djeteta te dopuštaju vjerski odgoj ove dobi "samo kada dijete to traži, pita, bez obaveze, ne redovito, ne filozofski, ne strogo i pojednostavljeno..." Valja ipak istaknuti da je takvih ispitanika statistički

7. "Da bi se dijete formiralo u zdravu osobu (pod tim smatram sve kvalitete koje su potrebne za život), potrebno je dijete vjerski odgajati od malih nogu. To kažem zbog vlastitog iskustva, jer sam na sva svoja neriješena pitanja odgovor našla u Bibliji i teološkoj školi." (dvadesetgodišnja studentica)

8. Ovakvo zapažanje korespondira s rezultatima istraživanja na području psihologije (usp. FORNARI, F., *La vita affettiva originaria del bambino*, Feltrinelli, Milano, 1971, str. 230; usp. također: FROM, E., *Anatomia della distruttività umana*, Mondadori, Milano, 1975, str. 452 - govoreći o majčinskoj ljubavi on tvrdi da je "njezina ljubav milost").

zanemariv broj. Te su dileme uglavnom uzrokovane iskrivljenom slikom djetinjstva i vjere, nažalost prisutnom kod relativno velikog broja studenata, a izravna posljedica toga dvoga je i iskrivljena koncepcija religiozne pedagogije.

Za neke ispitanike dijete znači: biti maleno, bespomoćno, slabo i lišeno biće kojemu je potrebna višestruka pomoć da prevlada svoje nedostatke. Tako povezuju potrebu "nevinog" i "malenog" djeteta s pričom o "malom Isusu". Takva slika djeteta svakako protivurječi suvremenoj slici o "kompetentnom djetetu".

Iskrivljena koncepcija vjere iskazuje se u tome što se u nekim odgovorima vjera svodi na "vjeru znanja" ili pak na "vjeru morala".

U prvom slučaju riječ je o dvojakom razmišljanju s dijametralno oprečnim zaključivanjem. Jedni, naime, osvrćući se na pitanja koja postavlja dijete u vezi s vjerom, tvrde da odrasli na njih primjereno trebaju odgovarati te iz toga zaključuju da je djetetu potreban vjerski odgoj. Drugi, pak, kod kojih isto tako prevladava "vjera znanje", ne vide mogućnost povezivanja "znanja" s malim djetetom, te logično zaključuju da vjerski odgoj i nije za malu djecu.

U drugom slučaju studenti projiciraju svoje osobno viđenje vjere u smislu "morati", "teška obaveza", "biti pošten"..., zaboravljajući pritom da je vjera milost u smislu inicijative Božje ljubavi. Otud i tipično neprimjereno razmišljanje jednog studenta da djecu treba naučiti da budu dobra i poslušna, jer eto "Isus ih želi, ali ih Bog može i kazniti". U tako suženoj i reduciranoj koncepciji vjere nema ni pomisli na vjeru povjerenja, koja je vlastita malom djetetu, u Boga koji je Ljubav koja ga zadovoljava u njegovoj potrebi za zaštitom. Zato se zbog ovako reducirane slike vjere, jedan student začuđeno pita: "Što pružiti toj maloj dječici od religioznog sadržaja? Oni bi se samo igrali, imaju interesa i za crtanje, slikanje, bojanje, malo i za pjevanje." Zato se ne treba čuditi ako dosta velik broj ispitanika vjerski odgoj predškolske djece nekako asocijativno svodi na "molitvice, pjesmice i sklapanje ručica te slatke dječice

našem dragom Bogu, kad sriču njegovo ime, ime Majke Božje, slatkog Isusa".

2.6. Osjećaj radosti, želja za radom i kritičkim stavom

U svim spomenutim dilemama, koje kod nekih studenata stvaraju nedoumice i dovode ih u položaj u kojem se treba opredijeliti za vjerski odgoj ili protiv njega u predškolskoj dobi, bez sumnje ipak prevladava ono što je pozitivno i što se očituje u osjećaju radosti i velikoj želji da s djecom rade i odgajajući ih oni sami od djece uče vjerovati.

Značajno je također primijetiti da se, u svim tim dilemama oko pitanja da li ostvarivati vjerski odgoj, predlaže da na to pitanje odgovori samo dijete, i to na taj način da mu se ponude vjerski sadržaji. Djeca pak odgovaraju pozitivno svojim osjećajem radosti. Tako se jedna studentica prisjeća iz svojega roditeljskog iskustva: "mlađe dijete, djevojčica od 4 god., silno je željelo polaziti predškolski vjeronauk. Uživalo je u crtanju, pjevalo i to traje do danas (II. raz. osnovne škole). Zato što prije s vjeronaukom za predškolce...". Neki također ističu da je ono dijete koje je čulo za Boga sretnije dijete; "da je samo vidjeti s koliko se topline, povjerenja i ljubavi ono priklanjanje onomu koji mu je darovao makar malo svoga vremena" (jedna studentica).

Mnogi roditelji i odgojitelji doživjeli su "zadivljeno dijete" pred religioznim sadržajima. Iz tog pozitivnog iskustva izvire osjećaj radosti budućih vjeroučitelja: "u meni budi veliku radost i nove nade što se i ovoj dobi djece pristupa s religioznim odgojem (...)", svjedoči jedna studentica koja već ima nešto iskustva u tom radu.

Među ispitanicima posebno se izdvajaju studentice koje su već po struci odgojiteljice u predškolskom odgoju. Općenito se može reći da one od dopunskog studija na području katehetike očekuju svoju provjeru i kritički stav prema svome radu. Više njih ističe da su već i za komunističkog režima u svoj odgojiteljski rad na svoj način unosile neke elemente religioznog odgoja. Sada se pak nalaze, kako ističe jedna od njih, pred novim zadatkom: "Razmišljam: dugo radim

s djecom, ovo će biti provjera, jesam li u svom radu ispravno usmjeravala malene, a ujedno i učila od njih."

Većina ispitanika motivaciju za izbor svoga dodatnog dodiplomskog studija nalazi u povezivanju svoje struke s religioznom dimenzijom. Posebno se izdvaja svjedočenje jedne odgojiteljice: "Radim u dječjem vrtiću kao stručni odgojitelj deset godina, a sada se želim osposobiti za vjerski odgoj djeteta jer smatram da će tek tada moj rad u predškolskom odgoju i obrazovanju biti cjelovit. Predškolsko dijete dolazi pred nas iskreno, savršeno čisto, neispunjeno životnim iskustvima. Kad stanem pred predškolsko dijete, stala sam pred jednu od najvećih životnih odgovornosti. O meni će u velikoj mjeri ovisiti struktura budućeg čovjeka."

Kao što se moglo na neki način i očekivati, od svih pitanja stručni odgojitelji, a sada i studenti katehetike, najviše interesa pokazuju, kako se to očituje u izdvojenom primjeru jedne odgojiteljice, za pitanje metodike religioznog odgoja male djece: "Odgoj (religiozni) je za mene privlačna snaga koja me potiče da se darujem i u tom darivanju dinamično tražim nove načine darivanja."

3. AKTUALNA PITANJA/ZADAĆE

3.1. Suodgovornost u crkvenom ustrojstvu - nacionalna razina

Uspostavom samostalne Hrvatske biskupske konferencije (HBK) i odobrenjem njezinog statuta (1993) počelo je raditi i Vijeće za nauk vjere i katehezu (VNVK) kao jedno od tijela HBK-a. Među ostalim to se tijelo bavi i pitanjem religioznog odgoja i kateheze (Pravilnik VNVK HBK, čl. 15).

U tom smislu potrebna je, što uostalom predviđa i Pravilnik VNVK HBK (čl. 17), posebna radna skupina za ostvarivanje vjerskog odgoja predškolske djece kao dio Komisije za školski vjeronauk. Voditelj Radne skupine, koji po odredbi Pravilnika VNVK (čl. 18) mora biti član Vijeća, izabrat će sebi suradnike i izvan Vijeća, Komisija i Radna skupina, također po

odredbi spomenutog Pravilnika (čl. 19) moraju djelovati u čvrstoj vezi s Hrvatskim nacionalnim katehetskim uredom (NKU) koji je utemeljen na jesenskom Saboru HBK (održanom u Splitu od 13. do 15. listopada 1993). U svrsi je i djelovanju ove ustanove da, među ostalim, "vodi stalnu skrb o pitanjima vezanim uz predškolski odgoj" (Pravilnik NKU-a HBK, čl. 11, t. 5). Pravilnik NKU-a (čl. 8, t. a) uređuje i službu savjetnika, koji se mora birati među članovima VNVK HBK (čl. 10).

Radi se o osobi koja pruža stručnu pomoć u promicanju vjerskog odgoja za predškolce. Njegova je zadaća, među ostalim, da se u ime NKU-a HBK dogovara s državnim ustanovama oko vjerskog odgoja u izvanobiteljskim uvjetima na razini Ministarstva kulture i prosvjete.

Prema spomenutom Pravilniku (čl. 9, t. a) isti savjetnik pozvan je da u suradnji s predstojnikom NKU-a organizira rad Radne skupine za predškolski odgoj.

3.2 Suodgovornost u ustrojstvu suradnje crkvenih i prosvjetno-pedagoških vlasti - imenovanje nacionalnog povjerenika/savjetnika

U okviru starog ustrojstva KVBKJ bila je ustrojena Radna grupa za vjerski odgoj djece predškolske dobi Komisije za katehetske programe, koja je posebno aktivno djelovala od trenutka kada se javno počelo raspravljati o uvođenju vjeronauka u škole i u izvanobiteljske ustanove (1990). Koordinator Radne grupe vršio je i službu povjerenika/savjetnika u potrebnim komunikacijama između Ministarstva za prosvjetu i Crkve. Rad toga radnog tijela Vijeća prestao je konstituiranjem HBK (8. lipnja 1993). Na jesenskom zasjedanju (Split, 13-15. listopada 1993) imenovani su novi članovi VNVK, a zatim je ustanovljen i Nacionalni katehetski ured (NKU). U Pravilniku jedne i druge ustanove, kao što je već istaknuto, uređuje se djelovanje Radne skupine za predškolski odgoj Komisije za školski vjeronauk.

U međuvremenu (26. svibnja 1993) upućen je pismeni prijedlog ministrice za prosvjetu i kulturu Tajništvu HBK (n/r nje-

zina predsjednika) da se imenuje crkveni povjerenik za vjerski odgoj predškolske dobi. U tom pismenom prijedlogu najprije se podsjeća da su, zahvaljujući koordinatorku Radne skupine, u proteklom vremenu uspješno uspostavljeni određeni kontakti između crkvenih i prosvjetnih vlasti i da su se odvijali određeni oblici rada u predškolskim ustanovama.

No o njegovu postavljanju na tu dužnost nema pismenog dokumenta. Zato se drži nužnim da komunikacije između Ministarstva i Crkve budu što bolje organizirane jer gotovo svakodnevno treba rješavati brojna organizacijska, kadrovska i druga pitanja. "Stoga Vas molimo", nastavlja se u prijedlogu, "da u obostranom interesu i radi što uspješnije suradnje Crkve i Ministarstva..., a kako bi se izbjegli mogući nesporazumi u svezi s nadležnostima, odredite... crkvenog povjerenika... za predškolski odgoj."

Na prijedlog Ministarstva također se očekuje da nadležnosti povjerenika u ostvarivanju vjerskog odgoja ranog djetinjstva odrede Crkva i "eventualne druge crkvene instance" s kojima on treba kontaktirati u vezi sa područjem svoga rada.

Na koncu Ministarstvo diskretno napominje da bi s obzirom na ustrojstvo rada u Ministarstvu valjalo imenovati samo jednog povjerenika, "koji bi bio nadležan za cijelu Hrvatsku i s kojim bi Ministarstvo moglo meritorno komunicirati o svim pitanjima za koje je nadležan. Također molimo da se odredi povjerenik koji će u svemu biti kompetentna osoba za ovaj posao, jer će on u neku ruku biti pandan savjetniku Ministarstva."

Predsjednik VNVK je prema svojim kompetencijama pismenim putem (15. travnja 1994) odlučio da sve ono što proizlazi iz prijedloga Ministarstva ostvari bivši koordinatorka Radne skupine za vjerski odgoj djece predškolske dobi i nanovo imenovani član VNVK (A. Hobljaj). Pri tome ga je također podsjetio da u definiranju službe savjetnika uz narav vjerskog odgoja ranog djetinjstva, Ministarstva za prosvjetu vodi računa i o Pravilniku NKU-a. Nakon definiranja te službe (za sada u izradbi) izdat će se službeni dekret.

3.3. Redovita savjetodavna i koordinacijska služba u biskupijskim katehetskim uredima

Osnovna organizacijska pretpostavka za kvalitetno ostvarivanje vjerskog odgoja predškolske djece u izvanobiteljskim uvjetima odnosi se na uspostavu redovite savjetodavne i koordinacijske službe u katehetskom uredu/povjerenstvu (odsjek za predškolce) kao redovite ustanove u svakoj biskupiji. Svaki odgojitelj osobno i ustanova u kojoj djeluje imaju pravo od te službe očekivati savjetodavnu pomoć na stručnom i organizacijskom području svoga rada.

Na proljetnom zasjedanju Sabora Biskupske konferencije (20-22. travnja 1993) predsjednik Katehetskog vijeća (sada VNVK) službeno je podsjetio da svaki ordinarij u svom katehetskom uredu/povjerenstvu valja da po mogućnosti što prije uspostavi takvu službu.

Svojom funkcijom spomenuta crkvena ustanova usmjerena je na Zavod za školstvo (predškolski odsjek) u okviru referade svoje regije/županije ili grada i obrnuto. Naime, između tih dviju ustanova, crkvene i civilne, međusobno se koordiniraju sva organizacijsko-tehnička i stručna pitanja. Zapravo, to je redovito uredovanje onoga o čemu se na uredbeno-zakonskoj i programskoj razini međusobnom suradnjom već odlučilo između Hrvatske biskupske konferencije (VNVK / NKU) i Ministarstva za prosvjetu i kulturu Republike Hrvatske.

No valja ipak istaknuti da je zasad veći katehetskih ureda/povjerenstava hrvatskih biskupija (odsjek za predškolski odgoj) tek u fazi formiranja, pa još ne funkcioniraju ni kao savjetodavna služba za odgojitelje niti kao koordinacijska služba za suradnju s regionalnim/županijskim ili gradskim zavodom za školstvo. Valja se nadati da će hitna potreba sadašnjeg trenutka, svijest o suodgovornosti i zalaganje predstojnika svakog katehetskog ureda/povjerenstva pospješiti njihovo skoro formiranje i funkcioniranje.

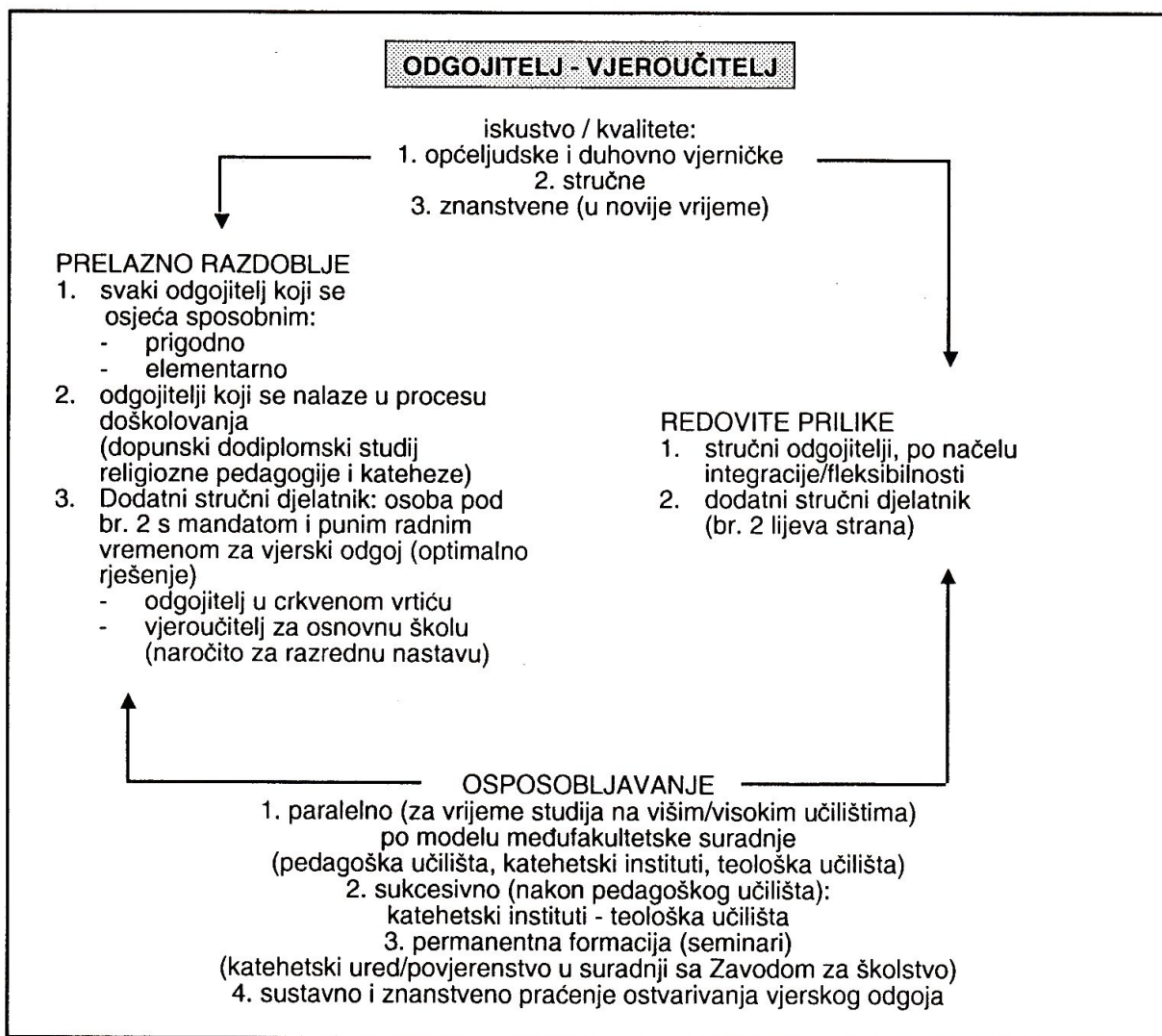
Kao časnu iznimku u ostvarivanju tog zadatka valja spomenuti primjer Biskupijskog pastoralnog centra (BPC). Biskupski ordinarijat Đakovo je u tom svojem uredu

imenovao savjetnika za predškolski odgoj i uspostavio koordinaciju rada sa Zavodom za školstvo - Referada Osijek, te to može poslužiti kao poticaj i primjer onima koji su to dužni što prije učiniti (vidi Prilog).

3.4. Izradba primjerenih modela za izobrazbu odgojitelja/vjeroučitelja

Pitanje osposobljavanja za kvalitetno ostvarivanje vjerskog odgoja svakodnevno je

pitanje brojnih odgojitelja. Tom pitanju trebalo bi pristupiti kratkoročno i dugoročno u sklopu suvremene javne rasprave o novim modelima obrazovanja odgojitelja djece predškolske dobi (Osijek, Rijeka, Zagreb). O tom je pitanju oblikovan shematski prijedlog za javnu raspravu, koji je uzela u obzir i Statutarna komisija Katehetskog instituta o (pre)ustrojstvu Katehetskog instituta KBF-a Sveučilišta u Zagrebu⁹.

Načelno se može već sada ustvrditi da za svakog odgojitelja postoji mogućnost nekog od modela kojim bi se kratkoročno ili dugoročno osposobio i za vjersku dimenziju u svome radu, uz nužnu pretpostavku : da bude motiviran za osobno otvaranje prema vjerskom obzorju.

9. Usp. RADNA GRUPA ZA VJERSKI ODGOJ PREDŠKOLSKE DOBI KV, *Program vjerskog odgoja predškolske djece u izvanobiteljskim uvjetima*, Glas Koncila, Zagreb, 1994, str. 78-80.

3.5. Položaj vjerskog odgoja u Prijedlogu za donošenje Zakona o predškolskom odgoju

Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Hrvatske izradilo je "Prijedlog za donošenje Zakona o organiziranom predškolskom odgoju s nacrtom zakona" (lipanj 1992), koji čeka da bude uvršten u dnevni red jedne od sjednica obaju domova Hrvatskoga sabora. U Prijedlogu se predlaže da i pitanje vjerskog odgoja predškolske dobi bude zakonski regulirano. Kakav je položaj vjerskog odgoja u tom Prijedlogu?

Zakonsko reguliranje vjerskog odgoja izrijekom se u Prijedlogu spominje u okviru "oblika i programa predškolskog odgoja". Potrebno je radi konteksta donijeti cijeli citat:

"Osnovni oblici predškolskog odgoja su:

- minimalni program, u dnevnom trajanju od 3 sata za djecu koja nisu obuhvaćena niti jednim drugim programom, najmanje godinu dana prije polaska u školu,
- kraći, cjeloviti i specijalizirani programi (strani jezik, umjetnost, religija, kultura i šport) za djecu od četvrte do šeste godine,
- odgojno-zdravstveni programi (boravak u drugim klimatskim uvjetima) za djecu od četvrte do šeste godine,
- zdravstveno-rehabilitacijski programi (provođenje zdravstvene preventive djece ili nekih drugih potreba ove vrste) za djecu od treće do šeste godine,
- višesatna, danonoćna i višednevna čuvanja djece." (čl. 8)

"Religija" je dakle po Prijedlogu svrstana uz: strani jezik, umjetnost, kulturu i šport, a sve to može biti strukturirano kao "kraći", "cjeloviti" ili "specijalizirani" program.

Međutim, osnovno je pitanje *ostvarivanja* vjerskog odgoja, jer takva formulacija, kako se čini, dovodi čitatelja u neugodnu dilemu: da li će se vjerski odgoj ostvarivati kao neki "kraći" ili "specijalizirani" program koji će roditelji moći birati jednako kao i strani jezik, umjetnost, kulturu i šport. Ako bi položaj vjerskog odgoja, u

smislu ostvarivanja, trebalo shvatiti tako, kako se čini da proizlazi iz formulacije Prijedloga, onda takav položaj ne bi korespondirao sa svjetski prihvaćenim mjerilom koje proizlazi iz suvremene koncepcije vjerskog odgoja predškolske dobi, a ono glasi da se vjerski odgoj ima ostvarivati *integralno*, tj. vjerski odgoj jedna je od takvih dimenzija odgoja i obrazovanja koje nemaju neki ekvivalentni alternativni program.¹⁰ Jer što, uostalom, može zamijeniti religijsku dimenziju?

Istina, u daljnjoj formulaciji Prijedloga stoji da se "posebno vodi briga o djeci: (...) čiji roditelji imaju konfesionalne i posebne kulturološke potrebe" (čl. 8).

No ipak i dalje ostaje pitanje da li se u tome može naći pouzdano rješenje postavljene dileme. Ne bi li zato, prije donošenja Zakona, trebalo otkloniti svaku sumnju? Valjalo bi u tome smislu apelirati na zastupnike Hrvatskoga sabora, da Zakon u tom segmentu ne bude nesretno donesen.

Još jedna formulacija u Prijedlogu ne dovodi u prihvatljiv zakonski položaj vjerski odgoj predškolske djece, a to je formulacija da bi vjerski odgoj bio "za djecu od četvrte do šeste godine". Takvo dobno ograničenje od opće prihvaćene 3. na 4. godinu svjetska praksa ne poznaje, niti za to ima bilo kakve znanstvene osnove. Dijete je naime, kako praksa pokazuje, i te kako religiozno sposobno biće (M. Montessori). Čini se da upravo ova druga primjedba s obzirom na dobni početak vjerskog odgoja u izvanobiteljskim uvjetima potvrđuje valjanost prve - da se "religiju" svrstava u strani jezik, šport itd.

ZAKLJUČAK

Razmišljati o suodgovornosti na području odgoja i obrazovanja predškolske djece znači suočiti se s brojnim zadacima koji se

10. Treba podsjetiti da se je Ministarstvo za načelo integrativnosti već opredijelilo (usp. RADNA GRUPA ZA VJERSKI ODGOJ PREDŠKOLSKE DOBI KV, *Program...*, cit. dj., str. 76-78), a hrvatska ga je javnost isto tako već prihvatila. Ne uvažiti to iskustvo kod donošenja Zakona, imalo bi retrogradni učinak.

stavljaju pred Katoličku crkvu u Hrvatskoj. U zaključku valja izdvojiti nekoliko naj-složenijih, hitnih i dalekosežnih zadataka.

- Intenzivno valja razvijati koncepciju organiziranoga predškolskog odgoja u Hrvatskoj s katoličkog stajališta: dok svestrano podržava kvalitetne predškolske ustanove (državne i druge), Katolička crkva je pozvana da osniva svoje vlastite (otvorene svima!) s ciljem da svako dijete (3-6. g.) i njegovi roditelji ostvare svoje pravo na odgoj i obrazovanje izvan obitelji. Katoličku crkvu u Hrvatskoj u tome višestruko obvezuju: Saborski i posaborski učiteljski dokumenti univerzalne Katoličke crkve, nedavni poziv Europske udruge katoličkih škola (CEEC) da joj se pridruži i Udruga katoličkih škola u Hrvatskoj (u osnivanju), a preko nje i Međunarodna udruga katoličkih škola (O.I.E.C.),¹¹ brojni pozivi koje hrvatska javnost upućuje Katoličkoj crkvi te budući Zakon o predškolskom odgoju.

- Intenzivno treba razvijati koncepciju pedagogije ranog djetinjstva s religioznom dimenzijom i zauzimati se za to da se ona ostvaruje integralno, konfesionalno (ekumenski i dijaloški otvoreno), poštujući, dakako, načelo slobodnog izbora. No uspješnost tog zadatka ovisit će o više pretpostavki:

- osposobljavanju odgojitelja/vjeroučitelja u međufakultetskoj suradnji,
- znanstvenim i stručnim istraživanjima u različitim pristupima (empirijskom, antropološkom, teološkom i religiozno-pedagoškom) s ciljem da se u hrvatskoj javnosti mijenja iskrivljena slika vjere i djetinjstva, te kao posljedica toga i iskrivljena slika religiozne pedagogije.
- Treba jačati odgojiteljsku svijest kod roditelja, što se naročito kao potreba utvrdilo u drugom dijelu ovog članka i što vraća dignitet predškolskim odgojiteljima.
- Valja organizirati i ostvarivati na svim razinama (od župne do nacionalne), po načelu subsidiarnosti, savjetodavnu i koordinacijsku službu u suradnji s ustrojstvom odgoja i obrazovanja na civilnom području (dječji vrtić, općina, grad, županija/regija, Ministarstvo za prosvjetu i kulturu).
- Treba kompetentnom raspravom utjecati na to da položaj vjerskog odgoja u

budućem Zakonu o predškolskom odgoju bude po znanstvenim i svjetskim mjerilima; to je iz praktičnih razloga, u ovom trenutku, možda najhitniji zadatak.

BISKUPIJA ĐAKOVAČKA I SRIJEMSKA
BISKUPSKI ORDINARIJAT
54400 ĐAKOVO, Strossmayerov trg 6
Broj: 1200/94.

Predmet: "Program vjerskog odgoja predškolske djece u izvanobiteljskim uvjetima"

Dakovo, 31. svibnja 1994.

Štovana gospodo ravnateljice!

Štovani gospodine ravnatelju!

Dopustite mi da se obratim djeci Vaše ustanove, svim djelatnicima i Vama osobno u ime Biskupijskog pastoralnog centra (BPC) Biskupije đakovačke i srijemske, povodom knjige "Program vjerskog odgoja predškolske djece u izvanobiteljskim uvjetima", koja je upravo izašla iz tiska.

Program je tiskan nakon što ga je, na zahtjev Katehetskog vijeća Hrvatske biskupske konferencije (KVHBK), Ministarstvo kulture i prosvjete Republike Hrvatske odobrilo i preporučilo svim predškolskim ustanovama dokumentom od 25. kolovoza 1992. ur. br. 532-02-1/2-02.01, t. 4.

Nakon svih demokratskih gibanja koja su se dogodila i događaju se u svim segmentima života u Republici Hrvatskoj, više nitko nikome ne može osporiti pravo na vjerski odgoj, pa ni u predškolskim ustanovama. Ostvarivanje toga prava u predškolskoj ustanovi, prema preporuci Ministarstva, polazi od načela integrativnosti i slobodnog izbora. Slijedeći upravo ta načela želimo, u njihovu ostvarivanju, izaći ususret djelatnicima svih predškolskih ustanova u našoj Biskupiji.

Budući da se biskup, kao prvi i najodgovorniji učitelj vjere u vlastitoj Biskupiji, ima pravo i dužnost zauzimati za urednu organizaciju vjeronaučne nastave (vidi "Zakonik kanonskog prava" kan. 804, 805), vodimo računa i o potrebi izričite vjerske formacije odgojitelja-vjeroučitelja, njihovu odabiru i praćenju te kvaliteti vjerskog odgoja u predškolskim ustanovama u našoj Biskupiji.

Zahvaljujući donatoru i Caritasu Biskupije, mogli smo nabaviti dovoljan broj primjeraka "Programa vjerskog odgoja i predškolske djece u izvanobiteljskim uvjetima" za sve predškolske ustanove u našoj Biskupiji. Ako i Vaša ustanova smatra važnim uključiti se u suvremene tokove odgoja u demokratskom sustavu, molimo Vas da nam se s potpunim Uputnikom koji Vam dostavljamo u prilogu, javite na adresu:

Biskupijski pastoralni centar

Strossmayerov trg 4

54400 ĐAKOVO

Nakon toga dostavit ćemo Vam knjigu.

Unaprijed zahvaljujemo što ćete se javiti i radujemo se našoj budućoj suradnji.

Blagoslov i prijateljski pozdrav svima u Vašoj ustanovi

Mons. Luka Strgar
kanonik, kancelar

+ Marin Srakić, pom. bisk.
generalni vikar

Prilog: 1. Uputnik; 2. Predstavljanje "Programa..."; 3. Adrese

11. Usp. JERKOVIĆ, M., *Katolička crkva otvorena svima*, u: "Kateheza" 16(1994)2, str. 142-143.

UPITNIK

Dječji vrtić: _____

Adresa: _____

Tel/faks: _____

1. U našem vrtiću smo katolički vjerski odgoj uveli:

a) ove godine

b) prije godinu dana

c) prije 2 godine

d) još nismo, ali namjeravamo _____

e) _____

2. Katolički vjerski odgoj izvode:

a) djelatnici vrtića

b) vanjski suradnici: vjeroučiteljica

časna sestra

župnik

3. Katolički vjerski odgoj se izvodi:

a) redovito svake sedmice

b) prigodno i blagdanski

4. Katoličkim vjerskim odgojem su obuhvaćena:

a) sva djeca

b) određeni postotak - koji?

5. Poteškoće s kojima se susrećete u katoličkom vjerskom odgoju u Vašem vrtiću (napišite):

6. Molimo da nam dostavite knjigu "Program vjerskog odgoja predškolske djece u izvanobiteljskim uvjetima".

Nadnevak:

M.P.

Ravnatelj/ica

Prilog br. 2**"PROGRAM VJERSKOG ODGOJA PREDŠKOLSKE DJECE U IZVAN-OBITELJSKIM UVJETIMA" obuhvaća pet poglavlja:**

1. Opis i tumačenje programa

2. Metodička načela

3. sadržaji - 6 područja života

4. sheme

5. dodatak: Programi i djeca s poteškoćama u razvoju, osposobljavanje odgojiteljica za odgoj u vjeri, odobrenje i preporuka Ministarstva i koordinacijska služba između Biskupijskih pastoralnih centara (katehetskih ureda) i područnih referada Ministarstva prosvjete i kulture RH.

Prilog br. 3

Smatramo korisnim informirati Vas, da je Mali Koncil (MAK), dječji mjesečni list, u školskoj godini 1993/94. pokrenuo novu rubriku "Vjerski odgoj predškolske djece - građa za odgojitelje", koja se odnosi na izborne teme iz "Programa--".

U Uredništvo lista stiže brojna dokumentacija o pozitivnoj recepciji djece, odgojitelja i roditelja.

Adresa Uredništva: MAK

Kaptol 9
41000 ZAGREB